

AAS „SEESAM LATVIA” RISKU ANALĪZE UN PĀRVALDE

Veicot saimniecisko darbību, apdrošinātājs ir pakļauts dažādiem riskiem.

Apdrošināšana kā uzņēmējdarbības nozare nodarbojas ar riska pārnesi no apdrošinājuma ņēmēja uz apdrošinātāju un šī riska pārvaldi. Apdrošināšanas darbībā lielākie riski rodas, apdrošinātājam pieņemot apdrošināmo risku, novērtējot to, izvēloties pārapirošināšanas segumu un pildot saistības attiecībā uz noslēgtajiem apdrošināšanas līgumiem. Bez tam apdrošinātāja darbību ietekmē arī investīciju riski, kas parādās tad, kad apdrošinātājam ir jāsedz savas izveidotās tehniskās rezerves ar dažādos finanšu instrumentos ieguldītiem aktīviem, tirgus riski, kredītrisks, likviditātes risks un darbības risks.

AAS „Seesam Latvia” riska pārvalde notiek saskaņā ar akcionāru apstiprinātiem riska pārvaldes principiem.

Apdrošināšanas risks

Noslēdzot apdrošināšanas līgumu, apdrošinājuma ņēmējs nodod savu risku apdrošinātājam. Apdrošināšanas risks individuāla nedzīvības apdrošināšanas līguma kontekstā sastāv no diviem elementiem. Pirmkārt, risks ir viena vai vairāku apdrošināšanas gadījumu iestāšanās, un, otrkārt, apdrošināšanas gadījuma rezultātā radušos un atlīdzināmo zaudējumu apmērs. Vispārīgajos apdrošināšanas noteikumos, kas ir apdrošināšanas līgumu neatņemama sastāvdaļa, ir netieši norādīts uz apdrošināšanas gadījuma iestāšanās nenoteiktību, proti, attiecībā uz apdrošināto risku ir nosacījums par notikuma iestāšanās neatkarību no apdrošinātā gribas un to, ka riska iestāšanās ir nākotnē iespējama. Radušos zaudējumu apmērs ir atkarīgs no tā, kas zaudējumu izraisa, kādi tajā brīdī ir apkārtējie apstākļi un citas notikuma detaļas. Pie tam ar vienu apdrošināšanas līgumu var apdrošināt vairākus objektus ar atšķirīgu vērtību un raksturojumu, līdz ar to nav iespējams paredzēt zaudējumu apmēru.

Sabiedrības apdrošināšanas portfelis sastāv no daudzām nedzīvības apdrošināšanas polisēm. Portfelim pieaugot, dabiski, ka pieaug arī gaidāmo apdrošināšanas atlīdzību prasību skaits. Ja apdrošināšanas gadījumi notiktu savstarpēji neatkarīgi, tad saskaņā ar varbūtību teorijas Lielo skaitļu likumu jo lielāks ir apdrošināto risku skaits portfelī, jo relatīvi mazākas novirzes apdrošinātāja zaudējumu rādītājā.

Tā kā praksē apdrošināšanas riski nekad nebūs pilnīgi nesaistīti, tad neatkarīgi no portfeļa lieluma vienmēr pastāvēs t.s. nediversificējamais risks, kad apdrošinātājs kopumā izmaksā vairāk apdrošināšanas atlīdzību, nekā ir plānots. Nediversificējamais risks saistīts ar izmaiņām ārējās darbības vides faktoros, piemēram, valsts ekonomiskās attīstības cikla stadijas, kas sistemātiski ietekmē apdrošināšanas gadījumu biežumu un atlīdzību apmēru konkrētās apdrošināšanas līgumu grupās. Piemēram, inflācijas pieaugums paaugstinās apdrošināšanas atlīdzību apmērus lielākajā apdrošināšanas portfeļa daļā, bet valsts izdarītie grozījumi attiecībā uz kādu no obligātās apdrošināšanas veidiem var pēkšņi paaugstināt apdrošinātāja saistības.

Apdrošināšanas riska koncentrācija

Apdrošināšanas līgumi tiek slēgti Latvijā. Vairumā gadījumu apdrošināto risku atrašanās vieta vai apdrošināto personu pastāvīgā dzīves vieta ir Latvija. Dažiem apdrošināšanas veidiem segums ir spēkā ārpus Latvijas - piemēram, ceļojumu apdrošināšana, sauszemes transportlīdzekļu apdrošināšana.

Apdrošināšanas riska koncentrācija sabiedrības portfelī ir samērā zema sakarā ar to, ka Latvijā ir vērojama izteikta konkurence apdrošinātāju vidū, un praktiski nepastāv ievērojama teritoriāla iedalījuma vienība vai tāda tirgus niša, kur vienīgais apdrošinātājs būtu AAS „Seesam Latvia”.

Salīdzinoši augstāka riska koncentrācija ir vērojama personu grupu apdrošināšanā vai vairāku objektu apdrošināšana ierobežotā teritorijā. Riska koncentrācijas pakāpe tiek ņemta vērā riska parakstīšanā.

Iespējamo riska koncentrācijas radīto zaudējumu ierobežošanai tiek izmantota pārapirošināšana.

Katastrofas

Atsevišķs risks ir apdrošināšanas atlīdzību prasību skaita pieaugums sakarā ar dabas vai cilvēka darbības rezultātā notikušu katastrofu, kad viens notikums var izraisīt vairākas atlīdzību prasības par lielām summām. Rezultātā viena notikuma dēļ apdrošinātājs var ciest ļoti lielus zaudējumus. Šis gan ir

diversificējams risks, jo Latvijā ir salīdzinoši zems dabas katastrofu risks, pie tam to var ierobežot ar attiecīgu pārapsdrošināšanas līguma noslēgšanu.

Iespējamākie katastrofu izcelšanās cēloņi mūsu ģeogrāfiskajos apstākļos:

- vētra,
- lietusgāzes un to rezultātā radušies plūdi,
- kuģa vai lidmašīnas avārija,
- pandēmija (ceļojumu apdrošināšanas kontekstā).

Apdrošināšanas risku raksturojums

Turpmāk ir aprakstītas risku iezīmes, biežums un atbildību tendences, kā arī faktori, kas ietekmē nākotnes naudas plūsmu nenoteiktību apdrošināšanas veidiem, kas sastāda lielāko portfeļa daļu.

Īpašuma apdrošināšana

Lielākie zaudējumi tiek radīti uguns risku un dabas katastrofu rezultātā, samērā retos gadījumos apdrošinātājam ir jāizmaksā apdrošināšanas atbildība pilnā apdrošināšanas līgumā noteikto saistību apmērā. Sakarā ar klimata izmaiņām Eiropā un visā pasaulē, arī Latvijā pēdējo gadu laikā ir ievērojami pieaudzis vētru biežums un stiprums. AAS „Seesam Latvia” seko līdzī vētru izraisītajiem zaudējumiem un veic pasākumus šī riska ierobežošanai.

Fizisko personu privātīpašumu apdrošināšanā biežākie zaudējumi radušies apkures un kanalizācijas sistēmu avārijas rezultātā.

Pakāpeniski pieaug vidējie zaudējumu apmēri, ko ietekmē pastāvīgi augošās būvniecības izmaksas, taču no otras puses, strauji aug arī nekustamā īpašuma vērtība, līdz ar to pie nemainīgiem apdrošināšanas tarifiem apdrošinājuma ņēmējam katru gadu ir jāmaksā arvien augstāka apdrošināšanas prēmija.

Sauszemes transporta apdrošināšana

Apdrošināšana sedz zaudējumus, kas radušies automašīnas bojājuma rezultātā, ja cēlonis ir bijis kāds no apdrošinātajiem riskiem:

- ceļu satiksmes negadījums
- dabas stihijas
- uguns
- dažādu priekšmetu uzkrīšana
- trešo personu prettiesiska rīcība
- zādzība un/vai laupīšana
- stiklojumu apdrošināšana

Iespējami dažādi apdrošināšanas seguma paplašinājumi.

Apdrošināšanas prēmijas tiek noteiktas saskaņā ar spēkā esošo apdrošināšanas metodiku. Sauszemes transportlīdzekļi ir iedalīti četrās riska grupās, katrai no tām tiek noteikti atsevišķi apdrošināšanas prēmijas tarifi. Transportlīdzekļu apdrošināšanā tiek noteikts pašrisks.

Apmēra ziņā lielākās atbildības jāizmaksā automašīnu pilnīgas bojāejas un zādzības rezultātā, tomēr šādi gadījumi nav bieži. Lielāko atbildību skaitu sastāda automašīnas remonta izmaksas pēc ceļu satiksmes negadījuma vai cita riska iestāšanās. Sakarā ar Latvijā vērojamo darbaspēka sadārdzināšanos un inflāciju, strauji pieaug vidējais zaudējumu apmērs. Pastāv risks, ka gada laikā remontdarbu izmaksas pieaug tik strauji, ka izmaksājamās atbildības pārsniedz plānoto apmēru un apdrošinātājam rodas zaudējumi.

AAS „Seesam Latvia” seko līdzī remontdarbu izmaksu sadārdzinājumam, un regulāri koriģē apdrošināšanas tarifus. Zaudējumu samazināšanai un apdrošinājuma ņēmēju pašu atbildības vairošanai tiek paaugstināts pašriskā līmenis, tā samazinot zaudējumu biežumu.

Nelaiemes gadījumu apdrošināšana

Apdrošinājuma ņēmēji ir gan juridiskas personas, kas apdrošina savus darbiniekus, gan fiziskas personas. Tiek piedāvāta arī skolēnu un studentu apdrošināšana. Saistībā ar pieaugošo kreditēšanu

arvien lielāks pieprasījums, slēdzot polisi, ir pēc apdrošināšanas summām virs 200 000 LVL. Šādi riski tiek apdrošināti reti, rūpīgi izvērtējot apdrošināmo personu.

Pārsvārā izmaksātās apdrošināšanas atlīdzības ir nelielas, tās tiek izmaksātas par pārejošām traumām un īslaicīgu darba nespēju. Lielākie zaudējumi rodas nāves riska iestāšanās rezultātā.

Zaudējumu lielums ir ierobežots, jo polisē ir ietvertas procentu tabulas apdrošināšanas atlīdzības noteikšanai konkrētas traumas vai sakropļojuma gadījumā. Zaudējumu ierobežošanā ir svarīgi katram apdrošinātajam noteikt adekvātu apdrošinājuma summu, kas ir samērojama ar tās ienākumiem. Pārāk augsta apdrošinājuma summa var veicināt krāpšanu.

Tā kā apdrošināšanas portfelis nav pārāk liels - parakstītās apdrošināšanas prēmijas 2006. gadā ir 286 906 LVL, nākotnes naudas plūsmu var ietekmēt atlīdzība par polisi ar lielu apdrošinājuma summu, kur apdrošinātais ir gājis bojā vai guvis neatgriezenisku sakropļojumu. Saskaņā ar noslēgto pārapirošināšanas līgumu maksimālā „Seesam Latvia” izmaksājamā atlīdzības daļa ir 200 000 EUR.

Palīdzības apdrošināšana

Apdrošināšana sedz neparedzētus medicīnas izdevumus saslimšanas vai nāves gadījumā, kas rodas ārpus apdrošinātās personas mītnes zemes. Ir iespējams apdrošināt arī zaudējumus, kas rodas bagāžas aizkavēšanās vai nozaudēšanas gadījumā, lidojuma aizkavēšanās vai atcelšanas gadījumā, kā arī iespējams iegādāties programmu, kas paredz palīdzības dienesta pakalpojumus. Maksimālā atlīdzība par medicīnas izdevumiem ir 70 000 EUR.

Pārsvārā gadījumu ceļojumu apdrošināšanā izmaksātie zaudējumi ir nelieli, kas rodas bagāžas vai lidojuma aizkavēšanas gadījumā. Zaudējuma apmērs ir atkarīgs no valsts, kurā apdrošinātais ir saņēmis palīdzību.

AAS „Seesam Latvia” ceļojumu apdrošināšanas polises tiek izplatītas arī ar ceļojumu aģentūru palīdzību. Te vērojama paaugstināta riska koncentrācija gadījumā, ja ceļojumā dodas grupa, kur visi ir apdrošināti AAS „Seesam Latvia”, un iestājas kāds apdrošinātais risks, kas skar visu grupu, piemēram, transportlīdzekļa ceļu satiksmes negadījums, un daudziem apdrošinātajiem tiek izmaksāta apdrošināšanas atlīdzība.

Attiecībā uz šādu gadījumu ir spēkā sabiedrības noslēgtais katastrofu pārapirošināšanas līgums, un maksimālā „Seesam Latvia” izmaksājamā atlīdzības daļa būtu 200 000 EUR.

Apdrošināšanas riska vadība

Apdrošināšanas riska vadības nolūkos „Seesam Latvia” ir ieviesusi riska parakstīšanas un pārapirošināšanas politiku.

- Risku parakstīšana tiek veikta saskaņā ar akcionāru izdotajām riska parakstīšanas vadlīnijām, „Seesam Latvia” riska parakstītāju izstrādātajām metodikām un valdes piešķirtajām pilnvarām.
- Visi pārapirošināšanas līgumi, izņemot kritisko slimību risku apdrošināšanu, tiek slēgti ar *Pohjola Non-Life Insurance Company Ltd*. Kritisko slimību pārapirošināšanas līgums ir noslēgts ar pārapirošināšanas kompāniju *Munich Re*.

Svarīgākie pasākumi, ko vadība var veikt apdrošināšanas riska pārvaldē, ir pilnveidot riska parakstīšanas metodiku un pārapirošināšanas politiku, noteikt apdrošināšanas tarifus un pašriskus, veikt apdrošināšanas portfeļa analīzi un sekot dinamikai, kā arī novērtēt saistību atbilstību noslēgtajiem apdrošināšanas līgumiem.

Apdrošināšanas riska novēršanai, sākot no 2005. gada, AAS „Seesam Latvia” katru gadu slēdz neproporcionālās (angl. *excess of loss*) pārapirošināšanas līgumu ar sabiedrības akcionāriem piederošo Somijas nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību *Pohjola Non-Life Insurance Company Ltd*. Vienlaicīgi ar šo pašu pārapirošinātāju tiek slēgts arī katastrofu riska neproporcionālās pārapirošināšanas līgums. Kopumā šī pārapirošināšanas programma nodrošina AAS „Seesam Latvia” maksātspēju jebkādu iestājušos notikumu gadījumā neatkarīgi no izmaksājamo apdrošināšanas atlīdzību apmēra. *Pohjola Non-Life Insurance Company Ltd* drošības reitings, ko piešķirusi starptautiskā reitingu aģentūra *Standard&Poor's*, ir A+, arī pati apdrošināšanas sabiedrība sadarbojas tikai ar tādiem pārapirošinātājiem, kam drošības reitings ir vismaz A.

AAS „Seesam Latvia” slēdz arī t.s. frontētos apdrošināšanas līgumus, kurus sabiedrība pārapirošina pilnā apmērā un pati risku nenes.

AAS „Seesam Latvia” klientiem piedāvāto apdrošināšanas segumu precīzē vispārējie un sevišķie noteikumi, kā arī polisē norādītā papildus informācija. Apdrošināšanas noteikumus, to izmaiņas vai labojumus, kā arī polisē norādāmo informāciju pirms to spēkā stāšanās apstiprina sabiedrības valde.

Katra apdrošināšanas veida portfeļa analīzi veic attiecīgais riska parakstītājs. Rezultāti tiek regulāri apspriesti ar apdrošināšanas direktoru. Novērotu izmaiņu gadījumā tālākā analizē tiek iesaistīti apdrošināšanas atlīdzību speciālisti un/vai aktuārs.

Būtiska loma apdrošināšanas riska ierobežošanā ir riska parakstīšanas metodikas izstrāde katram apdrošināšanas veidam, kurā tiek raksturoti tie apdrošinātie riski, ko sabiedrība apdrošina, noteikti saistību limiti un piemērojami tarifi, atlaides, piemaksas. Darbiniekiem ar dažādiem kompetences līmeņiem tiek noteikti atšķirīgi riska parakstīšanas ierobežojumi.

Apdrošināšanas riska pārvalde ietver arī paraksta tiesību diferenciāciju. Jo kompetentāks darbinieks, jo plašākas paraksta tiesības un vairāk apdrošināšanas veidu, ko tas drīkst parakstīt. Paraksta tiesības piešķir un maina apdrošināšanas direktors.

Apdrošināšanas saistību apmērs tiek novērtēts saskaņā ar sabiedrības valdē apstiprinātu metodiku par tehnisko rezervju izveidošanu un aprēķināšanu. Ik gadu noslēgtajiem apdrošināšanas līgumiem tiek veikts apdrošināšanas saistību atbilstības novērtējums.

Kapitāla pietiekamība

Saskaņā ar „Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likuma” prasībām, lai nodrošinātu apdrošinātāja finansiālās darbības stabilitāti, apdrošināšanas sabiedrības rīcībā pastāvīgi jābūt pašu līdzekļiem, kas nedrīkst būt mazāki par likumā noteikto garantijas fonda minimālo lielumu un maksātspējas normu. 2006.gada beigās likumā noteiktais minimālais garantijas fonda lielums ir 3 miljoni EUR.

Ieguldījumu risks

Gan „Seesam Latvia” apdrošināšanas, gan ieguldījumu darbības ietver ieguldījumu risku, kas izpaužas kā:

- tirgus risks, saskaņā ar kuru izmaiņas tirgus riska faktoros negatīvi ietekmē apdrošinātāja aktīvus un/vai saistības,
- kredīta risks, saskaņā ar kuru kādas trešās puses maksātnespēja nes apdrošinātājam finansiālus zaudējumus,
- likviditātes risks, kas var novest pie situācijas, kad apdrošinātājam ir jāpārdod aktīvi par zemāku cenu, nekā to patiesā vērtība.

Apdrošināšanas darbību visvairāk no augstākminētajiem riskiem ietekmē tirgus risks, kas var izraisīt tehnisko rezervju seguma pasliktināšanos, vai kredīta risks, piemēram, pārāpdrošinātājam kļūstot par maksātnespējīgu. Ieguldījuma darbībā finanšu riski var novest pie zemākas, nekā plānotas ieguldījumu atdeves vai ieguldījumu vērtības krituma.

Saskaņā ar akcionāru norādījumiem, „Seesam Latvia” ieguldījumu portfelis ir nodots *OKO Asset Management* pārvaldē, kas īpašu uzmanību pievērš tirgus risku diversifikācijai, ieguldījumu likviditātei un kredīta riska pārvaldei. Naudas līdzekļi tiek ieguldīti fiksēta ienesīguma vērtspapīros, kā arī akcijās un nekustamajā īpašumā Somijā un ārpus tās ar mērķi nodrošināt labu ieguldījumu atdevi ilgā laika termiņā.

Ieguldījumu riska vadība

Risks tiek ierobežots, ieguldījumus diversificējot, izmantojot dažādos finanšu instrumentus. To izvēlē tiek ņemtas vērā „Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likumā” noteiktās prasības aktīviem, ko var attiecināt uz tehnisko rezervju segumu, un sabiedrības izstrādātā ieguldījumu veidošanas kārtība.

Galvenās investīciju riska komponentes ir tirgus, kredīta un likviditātes riski. Tirgus risku, savukārt, veido cenas, procentu likmes un valūtas risks.

Tirgus risks

Tirgus risku veido cenas, procentu likmes un valūtas risks. Izmaiņas vērtspapīru vērtībā, procentu likmēs un valūtas kursā atstāj iespaidu uz kopējo ieguldījumu vērtību.

AAS „Seesam Latvia” ietur konservatīvu investīciju politiku - 2006. gadā 72,16% līdzekļu no investīciju portfeļa bija izvietoti likvidās Eiropas ekonomiskās zonas valstu obligācijās un parādzīmēs, 14,10% līdzekļu no investīciju portfeļa bija izvietoti termiņnoguldījumos Latvijas vadošajās bankās, 12,35% līdzekļu no investīciju portfeļa bija izvietoti AAS „Seesam Latvia” akcionāra piederošā aktīvu pārvaldes uzņēmuma investīciju fondos, kuru Starptautiskās reitingu aģentūras *Standard&Poor's* piešķirtais drošības reitings bija A.

Procentu likmes risks

Lai pārvaldītu procentu likmes risku, tiek uzraudzīta fiksētā ienesīguma vērtspapīru portfeļa vidējais ilgums. Tā tiek atklāts apdrošinātāja aktīvu un saistību jutīgums atkarībā no lietotajām procentu likmēm.

Ārvalstu valūtas risks

AAS „Seesam Latvia” piedāvātās apdrošināšanas līgumu valūtas ir LVL, EUR, USD. Apdrošinātāja saistības jāsedz tādā pašā valūtā, kādā noslēgts līgums. Tā kā EUR valūtas kurss ir fiksēts, apdrošinātāja saistības var ietekmēt vienīgi USD valūtas risks. Apdrošinātāju negatīvi var ietekmēt valūtas kursa paaugstināšanās, jo tad paaugstinās apdrošināšanas saistības attiecībā pret LVL. Risks tiek kontrolēts, apdrošinātāja esošās saistības ārvalstu valūtā sedzot ar tās pašas valūtas aktīviem.

Kredītrisks

Kredīta risku apdrošinātāja tehnisko rezervju segumam ierobežo Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likums, kurš nosaka kāda veida aktīvus var attiecināt uz tehnisko rezervju segumu.

Pārapirošināšanas kredītrisks ir aprakstīts apdrošināšanas riska vadības politikā.

Likviditātes risks

Potenciālais likviditātes risks, kurš var apgrūtināt apdrošinātāja darbību, tiek ierobežots, zināmu daļu līdzekļu ieguldot īstermiņa depozītos, dažādos fondos, kā arī fondu biržā kotētos vērtspapīros ar augstu likviditātes pakāpi.

Operacionālais risks

Apdrošinātāja uzņēmējdarbība ietver operacionālos riskus, kas var tieši vai netieši ietekmēt sabiedrības peļņas rādītājus. Operacionālie riski parasti izpaužas iekšējo procesu neefektivitātē, nespējā tikt galā ar neparedzētiem ārējiem faktoriem vai spiedienu mainīties.

AAS „Seesam Latvia” uzņēmējdarbības operācijas lielā mērā ir atkarīgas no informācijas tehnoloģijām un sistēmām. Sistēmu nodrošināšanā tiek izmantoti ārpalpojumi. Sabiedrība īpašu uzmanību pievērš datu bāzu drošības jautājumiem un cenšas nodrošināties pret risku sastapties ar problēmām, ko var izraisīt datoru vīrusi vai informācijas sistēmu darbības traucējumi, kā arī maksimāli aizsargā datu tīklu.

Operacionālo risku vadība ir attiecīgo struktūrvienību vadītāju atbildībā. Regulāri tiek novērtēti tie riski, kas var ietekmēt visas sabiedrības darbību.

Visas „Seesam Latvia” darbības notiek saskaņā ar attiecīgajiem likumiem un citiem spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem.